

Kaivosverkosto pyrkii vuoropuhelusta rakentavaan yhteistyöhön

EERO YRJÖ-KOSKINEN

Viime syksynä itsenäisen toimintansa aloittanut Kestävän kaivostoiminnan verkosto on laatinut kaivosyhtiöille ohjeita ja työvälineitä, joilla pyritään vähentämään kaivostoiminnan aiheuttamia ristiriitoja ja kehittämään kaivosyhtiöiden yhteiskuntavastuuta Suomessa.

Kestävän kaivostoiminnan verkosto on kulkenut pitkän tien työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) toimintaohjelmasta kaivosalan ja sen sidosryhmien väliseksi yhteistyöelimeksi (TEM 2013). Vuorovaikutuksen ohella verkoston tehtäväksi tuli alusta pitäen kehittää konkreettisia välineitä kaivosalan yhteiskuntavastuutyön tueksi.

Verkoston syntyyn vaikutti syksyllä 2012 satunut Talvivaaran ympäristöonnettomuus, joka osaltaan synnytti Suomessa tarpeen tarkistaa kaivosalan toimintaperiaatteita. Patoaltaan vuoto toimi lisäponnahduslautana valtioneuvoston jo aiemmin käynnistämälle pyöreän pöydän prosessille, joka kokosi yli sata kaivosalan ja sen sidosryhmien edustajaa yhteen suunnittelemaan tulevaa ohjeistusta.

Pyöreän pöydän prosessin puitteissa perustettiin kymmenen eri työryhmää valmistelemaan kaivannaisalan toimintaohjelmaa. Työryhmissä käyty keskustelu osoitti, että kaivosalan sidosryhmäyhteistyö kaipasi vielä kehittämistä.

TEM:n toimintaohjelma valmistui vappuna 2013. Sen jälkeen Sitra otti tehtäväkseen Kestävän kaivostoiminnan verkoston perustamisen. Sitra kutsui verkoston jäseniksi tahoja, joita pidettiin olennaisen tärkeänä kaivostoiminnan hyväksyttävyyden kannalta. Näitä olivat ympäristöjärjestöjen ohella Lapin liiton ja Metallityöväen liiton edustajat, jotka suunnittelivat verkoston tulevaa kokoonpanoa sekä luonnostelivat verkoston toiminnan perustana olevaa yhteistyösitoumusta.

Valmisteleva työ johti toukokuussa 2014 Nordkalk Oy Ab:n Tytyrin kaivoksella, Lohjalla, järjestettyyn verkoston perustavaan kokoukseen (kuva 1). Kokouksessa valittiin verkostolle puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja, vahvistettiin yhteistyösitoumus* sekä päätettiin neljän valmistelevan työryhmän perustamisesta.

* Yhteistyösitoumuksen olivat 31.1.2016 mennessä allekirjoittaneet Kaivosteollisuus ry, Kuntaliitto, Lapin liitto, Maa- ja Metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK, Metallityöväen liitto, Metallinjalostajat ry, Paliskuntain yhdistys, Sitra, Suomen luonnonsuojeluliitto ry, Suomen Teollisuussijoitus ry sekä WWF Suomi. Aiemmin verkoston jäsenenä toiminut Saamelaiskäräjät ilmoitti marraskuussa eroavansa verkoston jäsenyydestä. Saamelaiskäräjät perusteli eroaan ajan ja resurssien puutteella. Se kuitenkin kiitti verkostoa saamelaisten näkemysten huomioimisesta kaivosvastuujärjestelmän ja paikallisia toimintatapoja koskevan työkalupakin laadinnassa.

Kuva 1. Kestävän kaivostoiminnan verkosto piti perustavan kokouksensa Tytyrin kalkkikaivoksen tiloissa Lohjalla toukokuussa 2014. Kuvassa kaivosalan ja sidosryhmien edustajat keskustelevat tulevan toiminnan perusteista.

Figure 1. The network for sustainable mining was established at the Tytyri mine's premises in Lohja in May 2014. In the picture stakeholders and representatives of the mining sector discuss the future activities of the network.

Kuva 2. Kuva on otettu marraskuussa Levillä järjestetyssä Fennoscandian Exploration and Mining -konferenssissa, jossa verkosto sai FEM:n vuotuisen tunnustuspalkinnon. Taustalla palkintolautakunnan jäsenet GTK:n tutkimusjohtaja Pekka Nurmi ja Luulajan teknillisen yliopiston professori Pertti Lamberg sekä verkostoa aiemmin Sitran palveluksessa luotsannut Sylvie Fraboulet-Jussila.

Figure 2. The photo is from the Fennoscandian Exploration and Mining conference, held in Levi, Finland, where the network received the seventh Fennoscandian Mining Award. Depicted in the background are award committee members Pekka Nurmi (Research director, Geological Survey of Finland), Pertti Lamberg (Professor, Luleå University of Technology), and Sylvie Fraboulet-Jussila who formerly led the network while employed with SITRA.

Kukin työryhmä keskittyi omaan vastualueeseensa, joita olivat 1) yhteiskunta-vastuuraportin laatiminen kaivannaisalan yrityksille, 2) uuden vastuullisuusjärjestelmän kehittäminen Suomessa toimiville kaivosyhtiöille, 3) paikallisia toimintatapoja koskevan työkalupakin kehittäminen malminetsinnälle ja kaivostoiminnalle sekä 4) verkoston periaatteita ja sääntöjä koskevien linjausten valmistaminen. Työryhmien tulokset valmistuivat syksyllä 2015.

Niistä tärkein, uusi kaivosvastuujärjestelmä, kattaa kaikki kaivostoiminnan toimintaloikat, kuten sidosryhmäyhteistyön, luonnon monimuotoisuuden turvaamisen, rikastushiekka-altaiden turvallisuuden, vesienhallinnan, energiatehokkuuden ja ilmastopäätöt, työterveyden ja -turvallisuuden, kriisinhallinnan sekä kaivoksen sulkemisen.

Vastuullisuusjärjestelmä noudattaa luotoluokituksen kaltaista periaatetta, jossa Suomen lainsäädännön noudattaminen edustaa matalinta C-tasoa. Siitä ylöspäin olevilla tasoilla (B, A, AA ja AAA) vaatimukset kiristyvät vaiheittain.

Kaivosyhtiöt sitoutuvat kehittämään toimintaansa ja raportoimaan vuosittain vastuullisuusjärjestelmän toimeenpanon edistymisestä. Kerran kolmessa vuodessa järjestetään ulkopuolinen auditointi riippumattoman tahon toimesta.

Kaivosvastuujärjestelmän käyttöönotto käynnistyy keväällä 2016, kun ensimmäiset kaivosyhtiöt osallistuvat sitä koskevaan koulutukseen. Vastuuhenkilöiden koulutus on jaettu neljään osaan siten, että kunakin päivänä käsitellään yhdestä kolmeen kaivosvastuujärjestelmän arviointityökalua. Koulutuksen jälkeen kaivosyhtiöt soveltavat järjestelmää käytäntöön ja raportoivat sen mahdollisista epäkohdista. Kaivosverkosto päivittää vastuullisuusjärjestelmää, mikäli se on tarpeen.

Vastuullisuusjärjestelmän noudattaminen on vapaaehtoista. Oletusarvona kuitenkin on, että valtaosa Suomessa toimivista kaivosyhtiöistä liittyy aikanaan sen piiriin.

Kaivosverkoston työ on herättänyt mielenkiintoa myös kansainvälisesti. Verkoston puheenjohtaja ja pääsihteeri ovat käyneet esittelemässä verkoston toimintaa muun muassa Torontossa, Tukholmassa, Berliinissä ja Brysselissä. Tammikuun lopulla pääsihteeri osallistui myös Wienissä järjestettyyn ETYJin kokoukseen, jossa käsiteltiin luonnonvarojen kestävää käyttöä.

EU-komissio on toivonut verkoston osallistumista Horizon 2020 -mekanismin kautta rahoitettavaan Euroopan alueiden väliseen yhteistyöhankkeeseen. Hankkeen yhtenä tavoitteena on edistää yhteisen mallin käyttöönottoa kaivostoinnin hyväksyttävyyttä koskeissa asioissa.

Kaivosverkoston tulevaisuus riippuu kaivosyhtiöiden kiinnostuksesta osallistua sen tuottamien työvälineiden hyödyntämiseen ja kehittämiseen. Verkoston toimintaa on leimannut tähän asti kaivosyhtiöiden ja sen sidosryhmien yhteinen tahtotila, joka syntyi Talvivaaran ympäristöonnettomuuden aiheuttamasta kohusta. Verkoston tulevaisuuden kannalta on tärkeää, että tahtotila säilyy ja että se näkyy myös konkreettisina tuloksina.

Suomella on verkoston toiminnan edistymisessä paljon voitettavaa: Euroopasta ei löydy toista esimerkkiä, joka kattaisi kaikki keskeiset kaivosalan sidosryhmät. Kahden vuoden valmistelutyön jälkeen kaivosverkoston kokemukset ja aikaansaannokset ovat alkaneet kiinnostaa myös muita maita, joissa kohdataan samanlaisia haasteita kuin Suomessa.

EERO YRJÖ-KOSKINEN

Eteläranta 10
00130 Helsinki
eyk@kaivosvastuu.fi

Kirjoittaja on Kestävän kaivostoinnin verkoston pääsihteeri.

Summary

From social dialogue to constructive cooperation

The Finnish Network for Sustainable Mining has developed a set of tools that aims to reduce social conflict and improve the acceptability of mining activities in Finland. During the first year and a half, the Finnish Innovation Fund (Sitra) coordinated the preparatory work, which led to the establishment of the network and its board, the approval of a statement of principles signed by all its members, as well as a new sustainability standard based on the Canadian initiative Towards Sustainable Mining.

The Finnish sustainability standard contains eight protocols (on stakeholder involvement, conservation of biodiversity, tailings management, water management, CO2 reduction and energy efficiency, safety and health, crisis management, and mine closure), which have been divided into different levels following the logic of credit rating. Mining companies are expected to report regularly on the implementation of each protocol. In addition, their activities will be evaluated by an external auditor every three years.

The network is currently preparing the training courses to the new sustainability standard together with the mining companies that will participate in the implementation of the standard. Meanwhile, the network is attracting increased interest from abroad, as many countries have experienced similar challenges related to the social license of mining operations.

Kirjallisuus

Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM), 2013. Suomi kaivannaisteollisuuden edelläkävijäksi -toimintaohjelma. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu. Konserni. 15/2013. Edita Publishing Oy, Helsinki.